

Pro města bylo třeba něco udělat

Rozhovor s profesorem Karlem Kibicem o jeho kariéře v památkové péči, výzkumu radnic a vzniku městských památkových zón

Jméno Karel Kibic není čtenářům, kteří se zajímají o památkovou péči, třeba blíže představovat. Tento historik architektury, pedagog a památkář patří mezi přední osobnosti oboru a je široce uznávanou autoritou památkové péče, se zásluhami zejména o ochranu našich historických měst. Přestože Karel Kibic v letošním roce oslavil neuvěřitelné 90. narozeniny, udržuje si vynikající přehled o dění v oboru i potřebu neustále publikovat. S jeho příspěvky se čtenáři mohou trvale setkávat mimo jiné ve *Zprávách památkové péče*, které přes 50 let pomáhal vytvářet nejen jako autor, ale také jako člen redakční rady. Kde jinde než ve *Zprávách* tedy připomenout u příležitosti životního jubilea pana profesora jeho bohatou odbornou a životní dráhu. Zvolili jsme formu rozhovoru, ve kterém Karel Kibic vzpomíná na své dětství, studia i na zkušenost památkáře v 60. a 70. letech 20. století.

Pane profesore, kdy se ve vás probudil zájem o památky?

Nebylo to od malička, já pocházím spíš z techniky zaměřené rodiny. Moji rodiče byli oba inženýři, chemici – moje matka byla jediné děvče v ročníku, takže si mohla mezi nápadníky vybírat. Táta na škole zůstal jako asistent a udělal si doktorát, ale měl tam malý plat, takže když jsme byli tři děti, odešel za lepším výdělkem do praxe.

Táta byl sice vzděláním chemik, ale v praxi spíš obecný technik, inženýrství se tehdy studovalo jinak, šířeji, takže například chemici měli obor statika. Tátu konkrétně hodně bavilo elektro: udělal třeba vlastní radiopřijímač – osmilampovku. Když přijeli příbuzní na návštěvu, hned se ptali: „Vašíčku, mohl bys nám taky udělat takovou osmilampovku?“ A táta měl další měsíc co dělat. Říkám to jako ilustraci pro to, že otec směřoval technicky i mě. Jako kluk jsem od něho například dostal knížku *Malý Edison* a pak i druhý díl, ve kterém byl návod, jak sestavit elektromotorek. A to bylo moje. Když mi bylo asi jedenáct let, tak jsem si sestavoval elektromotorky a vyráběl si železnici včetně plechové lokomotivy, která mi pěkně jezdila. Udělal jsem si taky loďku

z překližky, taky na elektromotorek. Loďka se už ztratila, ale tu lokomotivu ještě mám.

Proč jste se tedy nakonec technickým směrem nevydal?

Důvody jsou v zásadě tři. Zaprvé se o to hodně zasloužilo studium na gymnáziu. Původně jsem měl studovat v Mělníce, ale když zdejší gymnázium nacisté roku 1941 zrušili, chodil jsem do normální měšťanky. Dodatečně jsem pak roku 1944 udělal zkoušku na gymnáziu v pražském Karlíně, kam jsem z Mělníka denně dojížděl. Po válce jsem studia mohl dokončit zase v Mělníce. Dějiny nás zde vyučoval profesor Geisler, historik a velký pekařovec, ten mě jako studenta pro historii nadchl.

A druhý důvod?

Druhým důvodem pak byl samotný Mělník s proboštským chrámem, který restauroval Kamil Hilbert. Dovolte malou ilustraci: Znáte, předpokládám, francouzský Mont-Saint-Michel – 78 metrů vysoký kopec s klášterem na vrchu jako dominantou. Máme něco podobného v Čechách? Já, s jistotou nadsázkou, tvrdím, že ano, a to právě město Mělník, posazené na 70 metrů vysokém vrchu nad soutokem Vltavy a Labe. To je unikátní panorama, na které byl krásný pohled taky od jihovýchodu z kopce Brabčov, kde jsem jako kluk bydlel.

Dnes je z téhle strany panorama zničené sídlištní zástavbou. Kdysi jsem se mimochodem zapojil do polemiky, která se o těch panelácích vedla. Architekt Cajthaml v *Architektuře* obhajoval výstavbu věžáků u mělnické nemocnice s tím, že vrchní část je v úrovni vstupu do zámku. S tím jsem nemohl souhlasit a do *Památkové péče* jsem proto napsal polemický článek¹ – Cajthamlova argumentace platila jen pro pohled od řeky, ale jiné pohledy ta výstavba samozřejmě narušovala zásadně. Samozřejmě se to ale prosadilo a z Brabčova dnes není vidět zámecké návrší, ale věžáky.

K zájmu o historii byl ještě třetí důvod – po dědečkovi jsem podědil spoustu knih, včetně historických. Dědeček napsal třináct románů a básnických sbírek a dochovalo se po něm asi sto sedmdesát dopisů od osobností typu Jaroslava Vrchlického, Svatopluka Čecha nebo Aloise Jirásky. To člověka historii taky přiblíží.

Obor jste nakonec vystudoval na fakultě architektury. Zkoušel jste i dějiny umění na filozofické fakultě?

Ne, hlásil jsem se nakonec jen na fakultu architektury, to bylo v roce 1949. Pražská kunsthistorie na filozofické fakultě tehdy totiž znamenala hlavně výtvarné umění a mě zajímala především architektura. Po válce byl na architekturu na filozofické fakultě vlastně jen docent Mencl, což byl ale samozřejmě fenomén. Já sice byl posluchač architektury, ale na jeho přednášky na filozofickou fakultu jsem chodil v padesátém roce taky. Bohužel tam dlouho nevydržel – na katedře měl odpůrce a ti prosadili z ideologických politických důvodů jeho vyhazov.

V 50. letech byl na fakultě architektury přímo obor památkové péče nebo historického stavitelství? Nebo jste se na něj musel specializovat soukromě?

Já jsem na fakultu přišel už s tím, že chci dělat památkovou péči – a to i jako projektant – a dějiny architektury. Mě to tímhle směrem táhlo dost jednoznačně. Malá ilustrace: v roce 1950 byla v Praze výstava „Padesát let Klubu Za starou Prahu“; po návštěvě výstavy jsem do Klubu vstoupil a dodnes jsem jeho členem.

Na fakultě se tímhle směrem specializovat šlo. Ale vyloženě jako samostatný obor to neexistovalo. V zásadě byly dva směry: stavební směr a architektura. Tu nás dělalo asi třicet, stovka pak studovala stavitelství. Náš ročník byl zároveň zvláštní výjimka – já jsem studoval v letech 1949–1953, jinými slovy architekturu jsem měl jen čtyřletou. Tohle zkrácené studium pak zase hned zrušili, což mělo kuriózní důsledky. Studovat se mnou začal synovec děkana, profesora Josefa Kittricha, který musel ročník opakovat. Spadl tedy formálně do ročníku, kde bylo studium už šestileté, takže nakonec místo čtyř let musel studovat sedm roků – za tu dobu já měl hotové základní studium a skoro i kandidaturu.

Co se týká vašeho zaměření, kdo vás dějiny architektury učil?

Skvělých osobností jsem zažil hned několik. Ale kdybych měl jmenovat ty největší, tak to byli profesor Štech a profesor Stefan.

■ Poznámky

¹ Karel Kibic, K problematice výškových staveb v historických jádrech měst a v jejich zájmovém území, *Památková péče* XXVII, 1967, č. 5, s. 139–149, 159, 160. (Pozn. red.)

1

2

Obr. 1. Karel Kibic jako mladý badatel při dokumentaci památek. Foto ze soukromé sbírky Karla Kibice.

Obr. 2. Karel Kibic při rozhovoru, květen 2020. Foto: Vít Jesenský.

V. V. Štech byl velká osobnost, profesorem byl na Akademii a zároveň na naší fakultě. Měl obrovské charisma, na jeho přednáškách se sedělo i na oknech, jak byl sál nabitý. Za to mohly ale i další důvody – byli tam starší studenti, kteří už byli v pátém ročníku a neměli dosud dějiny umění. A pokud měli uzavřít studium, tak tam prostě přijít museli. Takže v té učebně jsme byli dva ročníky, prváci a pátáci.

Jaký byl Štech pedagog?

Měl zajímavý přístup a taky způsob přednesu. Uvedu to na příkladu jeho exkurze: Jeli jsme do Libiše, prohlédli jsme si tam fresky a jeli do Mostu, to ještě město stálo. Štech nás všechny postavil před jižní průčelí a ptal se: „Co je na tom průčelí zajímavé?“ My z prvního ročníku jsme byli ještě blbí, ale někdo z pátáků odpověděl: „Pane profesore, nejsou tam opěráky.“ Štech na to: „No výborně!“ a začal vykládat o tom, jak tam jsou opěráky vtažené dovnitř. Přitom z něho zářila neskutečná znalost výtvarného umění přímo z terénu, přímo z něj šála vnitřní zápal pro věc.

Ta znalost terénu se odrážela i na tom, jak Štech zkoušel. Z toho jsme měli hrůzu, neptal se totiž na to, co přednášel. Míst toho se zajímal: „Odkudpak jste?“ A pak dal otázku typu: „Tam v Kyjově, když se jde na Mílotice, tak na tom nároží je ten a ten objekt.“ Já jsem čerstvě bydlel v Praze, ale u zkoušky jsem se samozřejmě hlásil k Mělníku. Vzal jsem si soupis památek Mělnicka a připravoval se z něho. Byl jsem tehdy vedoucím studijního kroužku, takže jsem šel na zkoušku první, a Štech se zeptal: „Tak-

že Mělník, na tom kopci, tam je ten Chlomek, s vysílačkou, víte to, že jo? A jsou tam ty dva kostely, sv. Jana Nepomuckého a Nejsvětější Trojice. Co je na hřbitově u Nejsvětější Trojice?“ A já, protože jsem znal soupis památek skoro nazpaměť, říkám: „Empírový náhrobek.“ A Štech mi hned psal známku. Neříkám to proto, abych se chlubil, ale abych ukázal, jaký měl neskutečný přehled.

Bohužel soudruhům posluchačům se tohle zkoušení moc nelíbilo. On si totiž nebral servítky – když u někoho zjistil naprostou ignoranci, tak mu řekl třeba „Běžte radši pracovat na poštu a nedělejte architekturu“. Takže v příštím roce už jsme Štecha neměli, na fakultě musel skončit. Potkal jsem ho potom až mnohem později na Dobříši, to už jsem byl v praxi v památkové péči.

A Oldřich Stefan?

Stefan si udělal velké jméno už ve 20. letech pracemi o Dietzenhoferech, profesuru získal už před válkou a krátce byl i děkanem fakulty. Jenomže byl zároveň taky nestraník, navíc křesťansky zaměřený, věřící, stejně jako třeba já. Neměl politickou podporu, což se posléze podepsalo na jeho pronásledování a věznění.

Jako učitel byl samozřejmě formát. Nepřednášel s takovým patosem jako Štech, byl takový distingovanější, ale znalosti měl také ohromné. Stefan byl navíc nejenom historik architektury, ale i praktický památkář, u kostela sv. Salvátora v Anežském klášteře navrhl sakristii a samozřejmě pak působil i v Chebu, pro něho bohužel s tragickými důsledky. Měl tedy nejen neskutečný přehled, ale i znalosti z praxe. Navíc se o naše studium zasloužil jedinečnými skripty k starověku, která jsou dodnes nepřekonaná. O středověké architektuře však bohužel skripta nevyšla. Já jsem tehdy pro svoje spolužáky alespoň sepsal podklady ke zkoušce, asi třicet strá-

nek. Taková zkrácená skripta se dnes nazývají Opo-ry, ale k nim to mělo hodně daleko.

Kdo ještě na fakultě působil?

Osobností, které si zaslouží zmínit, tam bylo samozřejmě víc. Třeba profesor Jiří Štursa, synovec slavného sochaře Jana Štursy. Měl jsem ho na ateliér, tvořil pověstnou dvojici s asistentem Řezníčkem. Štursa v 50. letech vyhrál soutěž na Stalinův pomník, a přitom zůstal nesmírně skromný. Byl sice straník, ale nikdy nám nezačal říkat „soudruhu“, vždycky jen „pane kolego“. To na mě nesmírně působilo – mně bylo 19, 20 let a byl jsem pro něj kolega. Ke studentům byl vůbec hodně vstřícný. Půjčoval nám třeba knížky ze své soukromé knihovny, třeba dva svazky soupisu *Die Markgrafschaft Mähren*, tedy nesmírně cennou věc.

Stejně příjemný a vstřícný byl Oldřich Starý, kterého jsme měli na výzkumy architektury 19. století. Výzkumy se tehdy dělaly na cesták – nedostávali jsme honoráře, ale dostali jsme zaplacenou cestu, takže jsme tu práci dělali ochotně a rádi.

To působí na 50. léta skoro jako idyla...

To by ale byla chyba si myslet, pohnutá doba spojená s politickým terorem doléhala i na fakultu. Byla to doba povinných brigád na Ostravsku a jinde, ale třeba taky politicky vynucovaného socialistického realismu ve výtvarném umění a architektuře. To se ve výuce na fakultě pochopitelně projevilo zásadně. Mám na to konkrétní vzpomínku – v roce 1953, ve čtvrtém ročníku jsem na ústavu prof. Kittricha dostal vznešené téma: návrh velkého koncertního domu na jižní straně Malé Strany. Měl být umístěn poblíž kostelíka sv. Jana Na Prádle na levém břehu jako protipól budovy Národního divadla na břehu pravém. Profesor Kittrich byl celý semestr nemocný, takže na práci dohlížel jeho hlavní asistent, zarytý

Obr. 3. Pohled na Mělník od západu, od vrchu Brabčův – unikátní panorama města bylo v 60. letech z této strany poničeno panelovou výstavbou. Dnes je už zástavba i v širším okolí města. Foto: Karel Kibic.

Obr. 4. Pražský hotel Intercontinental krátce po dostavbě v 70. letech 20. století. Jeho výslednou podobu s architektem Filsakem za památkovou péči konzultoval Karel Kibic. Foto: Karel Kibic.

zastávce sorely. Neustále po mně požadoval, abych budovu ukončil kopulí, čemuž jsem se snažil vzdorovat. Deset dní před odevzdáním návrhu se prof. Kittrich objevil. Asistent znovu doporučil završení kopulí, Kittrich přikývl a já musel v termínu projekt přepracovat

Bylo na fakultě hodně radikálních komunistických kádřů?

Mezi profesory ani ne, i když mezi nimi byla větší na ve straně. Sekerníci byli právě spíš mezi mladšími kádři, asistenty. Ze začátku takhle působil třeba Jiří Hrůza. Ale ten se samozřejmě brzo vypracoval na skvělého urbanistu a mimochodem také člověka s památkovým citem. Po revoluci jsme spolu měli jako zahraniční experti posoudit návrh na zařazení slovenského Bardejova do UNESCO. Napoprvé to zamítli – v komisi byli často třeba zástupci z Afriky nebo Asie a říkali „Vy už máte z Evropy památek hromadu. Vždyť tady už je historických měst tolik, tak proč přidávat Bardejov“. Ale Slováci k historickému jádru chytře přidali židovské suburbium se synagogou – mimochodem nijak zvlášť vzácnou – a tak dále. A s Jiřím Hrůzou jsme to samozřejmě jednoznačně doporučili, takže teď je Bardejov památka Světového dědictví.

Zatím jste hovořil vlastně jen o architektech a historických architektury. Seznamoval vás někdo na fakultě také přímo s památkovou péčí jako svébytným oborem?

Obor památková péče se tehdy nepřednášel, to je záležitost až mnohem pozdější – zasloužil se o to zejména Svatopluk Voděra, který k rekonstrukci památek vedl přímo ateliér. Jedny z prvních skript u nás napsal docent Jakub Pavel, který na architekturu také přednášel, ale to byl taky spíš historik. Voděra napsal taky jedny a další jsou od Vlastimila Vintra. Ale to všechno přišlo až dlouho po mých studiích.

Klíčovou osobností v oboru historie stavitelství a památkové péče na fakultě byla ještě také pozdější docentka Milena Radová. Měl jste možnost ji potkat?

Ano, samozřejmě, ona v té době byla asistentkou u Oldřicha Stefana, samozřejmě nadšená pro obor. To ona nás mimochodem upozornila na Mencla, tak-

3

4

že jsme pak někteří začali chodit na jeho přednášky na filozofické fakultě. U Stefana zároveň působil ještě docent Hanuš – v padesáti letech byl pořád asistentem, tak si řekli, že to je nesmysl, a dali mu docenturu. On byl ale skutečně vynikající odborník a čestný, možná až příliš skromný člověk.

Architekturu jste vystudoval v Praze, ale vědeckou aspiranturu jste nakonec dělal v Bratislavě. Jak k tomu došlo?

Tehdy, jak asi víte, se po dokončení studia určovalo zaměstnání takzvanými umístěnkami. A já ji dostal do Zvolena. Mezitím jsem se ale přihlásil na aspiranturu na fakultě architektury na Vysoké škole technické v Bratislavě a dělal tam přijímací zkoušku. V Praze to nešlo z kádrových důvodů, a dokonce mi tady ani nedali žádné doporučení. Do Bratislavy jsem tedy jel bez doporučení, přičemž se mnou tam mířil ještě kolega, který doporučení dostal. Zkoušku

jsem dělali u profesora Alfréda Píffla a nakonec dopadla dobře a byl jsem přijat, tak jsem se stal u Píffla vědeckým aspirantem. Téma mojí práce bylo Renesanční radnice v českých zemích a na Slovensku – a provázelo mě v podstatě celou odbornou dráhu.

Alfréd Píffl je dnes trochu pozapomenutá osobnost...

A neprávem. Píffl byl vynikající člověk a pedagog. Zažil jsem jen dva profesory, kteří měli mimořádnou znalost historické architektury a zároveň skvěle kreslili. Prvním byl Mencl, který tím byl pověstný – mluvil třeba o kostelu v Kunraticích a proměně jeho orientace z východu na západ a rovnou to všechno kreslil na tabuli. Tím druhým byl Píffl, který byl navíc geometricky zaměřený kreslíř. V Bratislavě se takto dějiny architektury vyučovaly, jednotlivé věci se kreslily a k tomu se říkal komentář, promítalo se jen minimálně.

5

Obr. 5. Náměstí v Bruntálu, nerezervačním městě, které měl v rámci SÚPPOP na starosti Karel Kibic; stav v 60. letech. Historickou zástavbu se podařilo zachránit před plánovanou plošnou demolicí. Foto: Karel Kibic.

Piffel byl navíc taky praktický památkář, v době, kdy jsem u něho studoval, dělal například opravy bratislavského hradu. Dostal tehdy asi sto tisíc korun, které měly jít na opravy konzervačního typu. On ale s katedrou připravil projekt rekonstrukce zničeného barokního schodiště. Soudruhům se to samozřejmě nelíbilo a měl problémy. Piffel byl nestraník a zároveň trochu srandista a provokatér, věcí na hraně dělal víc. A nakonec se mu to stalo osudným, když se nevhodně vyjadřoval na nějakém výjezdu ve Francii. Po návratu, v roce 1957 byl z katedry sesazen a brzy poté ho odsoudili do vězení.

To jste u něj ještě byl na aspirantuře?

Ano, v době uvěznění byl profesor Piffel stále můj školitel, kandidaturu jsem ještě neměl uzavřenou. Mé kandidátské minimum posuzovali Zdeněk Wirth a Emanuel Hruška. V Bratislavě našťastí působil také profesor Jan E. Koula, ten pak moji aspiranturu převzal, takže jsem práci odevzdával u něj. Oponenty mi dělali profesor Oldřich Starý a doktorka Güntherová.

Ještě v průběhu kandidatury jste z bratislavské fakulty odešel do praxe – byla ztráta školitele jedním z důvodů?

Ne tak docela. Když jsem k Pifflovi nastupoval, měl jsem už renesanční radnice na Slovensku a v Čechách rozpracované. Abych tu práci pořádně dodělal, potřeboval jsem maximálně pracovat v te-

rénu po celé republice. A plánoval jsem, že po aspirantuře půjdu někam, kde ty výjezdy do terénu budou možné. V Bratislavě jsem měl nárok na 14 dní cest, což jsem samozřejmě využil, ale bylo to málo. Pifflo to mrzelo, i když jsem se mu to snažil vysvětlit, měl myslím pocit, že jsem dostatečně nedoceníl, že si mě vzal do aspirantury i jako nestraníka. Ale já jsem prostě do toho terénu musel. Z těch českých radnic byla celá řada zbořených a já chtěl jít i po nich. Po aspirantuře jsem jich měl zjištěných 200, a po dalším roce, když jsem tu práci dodělal, už jich bylo 600. Chodil jsem totiž do univerzitní knihovny, kde byla třeba přístupná celá německá literatura o Sudetech. Čtyři měsíce jsem takhle pátral v knihách a pak jsem potřeboval vyjet do terénu.

Kam jste chtěl nastoupit?

Původně do SÚRPMO k Líbalovi. To mělo jednu docela vtipnou souvislost. SÚRPMO bylo založeno v roce 1954 a o dva roky později se konala velká konference. Na ni byli přizváni experti odjinud, třeba profesor Hruška. A mezi těmihle experty odjinud byl přizván i Kibic, protože byl z Bratislavy.

Nakonec jsem ale k Líbalovi nenastoupil, měl jsem totiž jít do SÚRPMO na rekonstrukce v Chebu, což jsem ale nechtěl, protože bych nemohl pokračovat v průzkumu radnic v terénu. Nakonec jsem tedy v roce 1957, krátce před dokončením aspirantury, nastoupil do Ústavu pro typizaci zemědělských staveb jako urbanista s úkolem dělat územní plány menších měst a střediskových obcí, dokonce jsem vedl menší ateliér. Náplň mojí práce byla vlastně ideální a dělal jsem ji velmi rád. Hodně jsem se dostal do terénu a kreslil jsem plány velmi hezkých měst, hodně se mi zapsala třeba Luže, krásné městečko. Mohl jsem také dělat průzkum těch svých

radnic. Bral jsem tohle zaměstnání samozřejmě jako provizorium, ale nakonec mě dost těšilo, takže jsem v něm zůstal déle, než jsem původně zamýšlel – až do roku 1964.

Tehdy jste přešel na památkový ústav...

Na pražské středisko památkové péče a ochrany přírody. V roce 1964 sem vyspali konkurz, na který jsem se přihlásil. V typizačním ústavu se totiž změnila situace – náš osvětlený ředitel, architekt Vladimír Chamrád, odešel na brněnskou fakultu architektury učit urbanismus. A na jeho místo nastoupil Emanuel Klasna, bývalý náměstek ministra zemědělství, vyučený tesař. Ten považoval územní plány za zbytečné malůvky, takže pro mě tam přestalo být místo. Na začátku roku 1965 jsem se tedy stal oficiálně památkářem.

Tehdy stál v čele pražského střediska Zdislav Buřival, legendární i kontroverzní osobnost. Jaký byl ředitel?

Buřival byl pozoruhodný člověk – osobnost, strážník, jednu dobu dokonce náměstek obávaného ministra Václava Kopeckého. Když se ale střídala garnitura, tak padl, jak už se to ve straně stávalo. Ne ale moc hluboko – když skončil jako náměstek, nabídl mu ředitelské místo v Praze. Ze začátku dělal ředitele zoologické zahrady, pak ale zjistil, že je možnost převzít jedno z nově založených památkových středisek. A protože Buřival kulturní založení skutečně měl, bez váhání se pozice ředitele střediska ujal a hodně se zasloužil o jeho pozvednutí. Bohužel ho koncem 60. let sesadili. Buřival totiž díky Hugo Rokytovi získal z Rakouska ocenění za památkovou péči. Jenže jeho šéf na odboru kultury Hlavního města Prahy mu ji záviděl – tvrdil, že cenu měla dostat česká památková péče jako taková, že si ji Buřival přisvojil. A Buřival byl sesazen.

Bylo mu tehdy teprve 58, byl na vrcholu sil, takže to byla velká škoda, obor tak přišel o skvělou osobnost.

Nevadilo při konkurzu, že jste přišel z úplně jinak zaměřeného projektového ústavu?

Naopak, to se bralo jako cenná praxe. Dokonce jsem se pak rychle stal šéfem, vedoucím skupiny památkových architektů, což bylo pro nestraníka dost neobvyklé. U konkurzu mi řekl: „To jsme rádi. Vy jste dělal specializaci, máte za sebou aspiranturu, to je výborné.“ Složitější dohoda byla nakonec o penězích. Ptali se mě, jak to mám s platem, a já odpověděl, že beru 2 200. Buřival na to zareagoval, že tolik má on jako ředitel a že mi to rovnou dát nemůže, ale do dvou let se na ty peníze dostanu. To víte, my jsme v projekci měli slušnější plat než památkáři, to se od té doby nezměnilo. A já jsem na to přistoupil, protože mi šlo o obor. Pro mě to byla vy-

nikající záležitost i vzhledem k mému zájmu o historické radnice. Věnoval jsem se samozřejmě podrobně i těm pražským. O Staroměstské, Novoměstské i Malostranské radnici jsem napsal studii. A jako památkář jsem si vytyčil program: když Josef II. spojil pražská města, všechny radnice byly postupně přestavěny – a podle mě se měly všechny vrátit do původního stavu. Tedy v Novoměstské obnovit síň, na Malostranské udělat něco s věžemi a Staroměstskou samozřejmě pojednat v celku náměstí. No, trvalo to trochu déle, ale dvě z těch radnic se mi už podařilo napravit a zbývá mi – a já za tím půjdu – radnice Staroměstská.

Jak v té době středisko vypadalo – kolik vás tam vůbec pracovalo?

To středisko patřilo mezi větší, myslím, že nás tam byla pomalu stovka. Ale většina lidí dělala výzkum, výkonných památkářů nás bylo jen pár. Sídlo bylo na Malém náměstí, jak je dnes lékárna, prostory jsme měli v posledním a předposledním patře. Samozřejmě tam bylo také oddělení dokumentace, knihovna a také výzkum.

Pod pražským střediskem bylo výzkumné oddělení?

Ano, souviselo to mimo jiné s tím, že se po schválení památkového zákona v roce 1958 dělal soupis památek. Ale to výzkumné oddělení bylo především archeologické, vedl ho Vladimír Píša, působil tam také Hubert Ječný, oba dost významní odborníci. Oddělení se zasloužilo třeba o nález krypty v břevnovském klášterním kostele.

A jak fungovala praktická oddělení?

Těch praktických úkolů bylo samozřejmě mnoho. Věnovala se jim dvě oddělení – architektů a kunsthistoriků, v každém 6, 7 lidí. Práce jsme měli hodně. Člověk psal vyjádření, do toho telefon, že v Melantrichově ulici je nález, abych se okamžitě dostavil, takže se muselo nechat psaní a hned se vydat na lešení – a tak dále. Byla to bez debaty velká honička.

Já jsem měl na starosti především národní kulturní památky, kromě zmíněné Novoměstské radnice především také Vyšehrad, kde docházelo k mnoha sporům – hlavně o pokračování a financování dalšího archeologického průzkumu. Mimo jiné jsme museli odvrátit nápad komunistických papalášů, že se na Slavíně uvolní místo pro hroby politicky protežovaných osobností.

Jako vedoucí památkových architektů jste v té době musel podobně kontroverzních případů řešit celou řadu.

To ano. V té době se zrovna řešila podpovrchová doprava a to bylo velké téma. Děly se kvůli ní průzkumy, třeba v Kaprově, kde se podařily skvělé objevy. Jenže zároveň měla zelenou varianta podzemní

rychlodráhy, která by znamenala obrovské demolice v jádru města. Například se měla zachovat průčelí na Staroměstském náměstí a všechno ostatní až k hlavnímu nádraží se mělo zbourat a postavit znova jako kopie.

Teď jak tomu zabránit? Buřival na to šel tak, že měl vědeckou radu a tam odborníky, byl tam třeba Dobroslav Líbal. Jako zaměstnanec jsem v ní seděl taky. A ta rada se samozřejmě k těm zásadním věcem vyslovovala. Občas z toho byly docela ostré spory, třeba po jednom z jednání, kde jsme kritizovali záměr té podpovrchové dráhy, na mě zástupce dopravního podniku ukázal a ptal se Buřívala: „Co to tady máš za blbce?“ To jsem zažil vícekrát.

Naštěstí jsme jako památkáři na to nebyli sami, měli jsme spojení i mezi architekty. Nejvýznamnější byl profesor Fragner, protože demolovat se měla i část budov Karolina, které zrovna dokončoval. Dařilo se nám společně ty přípravy alespoň brzdit, až se to nakonec šťastně a trochu paradoxně rozhodlo za nás – do Prahy přijel sovětský odborník, který prohlásil, že podpovrchová dráha je omyl a že Praha potřebuje metro, což je daleko šetrnější varianta.

Koncem 60. let se ale v Praze připravovaly i velké a sporné stavby, o kterých se shodou okolností dnes vede velká debata – Máj, Federální shromáždění, hotel Intercontinental...

Ano, k těm byly také velké debaty. Pamatuji si hodně na jednání té stavby parlamentu nad plodinou burzou. Když jsem odešel z památkové péče, tak někteří tvrdili, že to zavinil Kibic, nebo „ten to prosadil“. Což mě dodneška mrzí, protože to bylo přesně naopak. Na ten projekt vznikaly posudky ze SÚPPOP, ty vypracoval docent Pavel a architekt Tintěra, a v našem středisku jsem je vypracovával já. Napsal jsem k tomu, že ve vztahu k Národnímu muzeu v projektu chyba není, ale zásadní problém je ve vztahu k Německému divadlu, tedy dnes Státní opeře. Spolu s docentem Pavlem jsme pak napsali vyjádření, že je třeba, aby se k projektu udělala druhá perspektiva nejenom z Václavského náměstí, ale i z druhé strany, a bylo tak možné ty vztahy prověřit. Jenže pak přišel telefonát předsedy parlamentu, který dali k vyřízení mně: „Heleď se, soudruhu, dostali jsme k projektu vyjádření kladný. Jedno jediný je záporný, a to to vaše. Podívejte se na to.“

A podívali jste se?

Po tom telefonátu jsme byli v podstatě předvoláni na poradu, jen místo docenta Pavla přišel architekt Tintěra. Porady se zúčastnil nový vedoucí oddělení památkové péče, doktor Mayer, a za SÚPPOP tehdejší vedoucí doktor Wagner. A ti nám pěkně myli hlavu. „Vy tady jako architekti projektujete! Vy nemáte projektovat! Vy máte jenom posoudit.“ Samozřejmě pak odsouhlasili projekt v navržené podobě.

Jistého zadostiučinění, ale jen malého a soukromého, se mi dostalo na konci 80. let. Tehdy vyšly *Čtyři knihy o Praze*. Do čtvrtého svazku napsal Ota Kar Nový pár vět i o novostavbě Federálního shromáždění a uvedl tam, že ta nástavba nevádí ve vztahu k muzeu, ale vádí ve vztahu k divadlu. Takže na můj odhad přeci jen došlo.

To vypadá, jako by vaší prací na středisku byla spíše politická diplomacie než odborná činnost.

To neplatilo vždycky, dalo se postupovat i odbornou debatou. Byl jsem třeba u diskuse o domu U Kamenného zvonu, jestli zde odhalit středověkou věž, nebo ponechat novobarošní fasádu, což navrhoval docent Mencl. To byla ryze odborná debata – jako středisko jsme se nakonec rozhodli pro obnovu středověké situace, jak prosazoval Dobroslav Líbal.

Odborně se dalo diskutovat i o novostavbách, hodně přitom záleželo na konkrétním architektovi. Jako příklad můžu uvést hotel Intercontinental, kde jsem vedl jednání s architektem Filsakem. S tím bylo možné vyložit karty na stůl a uvést vzájemně svoje představy a odborné nároky. A rozuměli jsme si dobře, výborně jsme si vždycky popovídali – byla výhoda, že jsem byl taky architekt.

K Intercontinentalu jsem argumentoval, že Staré Město má stejně jako Hradčany panorama, ovšem hendikepované tím, že pohled na ně je od severu, takže není dobře osvětlené. A říkám mu: „Princip tohoto panoramatu je, že nejvyšší zástavba byla na náměstí a směrem k hradbám se snižovala. A vy tady v místě té snížené zástavby plánujete stavbu hrozně velkou.“ On na to odpověděl: „Mně o to panorama jde. Já tam budu mít restaurace a potřebuju na něj výhled. Ale mám požadavek 880 lůžek a na ty prostě musím mít objem. Jak to mám podle vás řešit?“ Tak mu říkám jednoduše: „Tak ten horizont stavby rozčleňte, nedělejte tu stavbu stejně vysokou po celém objemu, ale dejte tam moduly, výškové akcenty.“ A Filsak to přijal a vyřešil to tak, že vysoký prostor restaurace s výhledem má jenom v určitém úseku. Samozřejmě jsem nemohl prosadit, aby ten hotel byl jednopatrový. Ale v rámci možností se dohodnout dalo.

Architekti s vámi tedy konzultovali návrh ještě před vznikem projektu?

Ano, to byla velmi dobrá praxe, jako památkoví architekti jsme se vyjadřovali k záměru ještě předtím, než ho nakreslili. Řada důležitých věcí se tak dala vyříkat včas. Ještě jedna věc tehdy fungovala dobře – Praha měla Útvar hlavního architekta, se kterým jsme také spolupracovali, protože některé otázky koncepční povahy měl v gesci on. Tím pádem se zodpovědnost za všechno, co se v Praze dělo, neházela na památkovou péči, jako se to děje dneska.

6a

6b

Na pražském středisku jste ale nakonec vydržel krátce...

Jenom dva a půl roku. V roce 1967 jsem přešel na SÚPPOP.

Proč jste tam přešel?

Na ústav mě začal lákat Aleš Vošahlík, se kterým jsme si už tehdy velmi dobře rozuměli a který tam přišel krátce přede mnou. Já jsem váhal, lákala mě možnost věnovat se víc průzkumům, ale měl jsem na středisku velmi dobré místo, dokonce jako vedoucí, a taky jsem nechtěl být Buřivalovi nevděčný jako oheď Pifflovi.

Co tedy rozhodlo?

Vlastně to opět souviselo s mým výzkumem radnic. Dlouho jsem se neoženil, takže jsem dovolené, celkem jich bylo třináct, mohl věnovat práci na svém výzkumu a vyrážet dokumentovat a zaměřovat radnice – vždycky jsem udělal za dovolenou dvě nebo tři. Jednou, to už jsem byl na středisku, jsem zajel také za radnicí v Sokolově, kromě věžičky krásně dochovanou. Nestihl jsem ji ale dodělat, tak jsem se tam další rok vrátil znovu. A nemohl jsem věřit svým očím – proti kostelu zbourané bloky domů a tam postavená ta paneláková hrůza; do té doby krásně dochovaná historická koncepce poddanského města byla úplně zničená. A to rozhodlo.

Radnice měla jen historická města a já jsem díky svému výzkumu poznal mnoho set měst a jejich mimořádné hodnoty. Památkově jich ale jako městské památkové rezervace bylo chráněno jen 35. Přitom v té době rostla velká hrozba v podobě masivní panelové výstavby, projektované často přímo do center. Bylo mi jasné, že pro historická města je třeba něco udělat. A proto jsem se rozhodl opustit výhodné místo na středisku a přejít do SÚPPOP s programem zajistit ochranu dalších měst i péči o ně. V po-

lovině roku 1967 jsem tedy na ústav přestoupil jako odborník pro nerezervační města. K tomu jsem dostal ještě čtyři města rezervační – Český Krumlov, Cheb, Františkovy Lázně a Loket.

Aleš Vošahlík se stal vaším podřízeným?

Ne, naopak. On byl sice o čtyři roky mladší než já, ale zprvu byl můj vedoucí. Nastoupil jsem jako vědecký pracovník a on byl vedoucí vědecký pracovník. I v tom byl můj ústupek oproti středisku. Posléze jsem se stal takzvaným samostatným vědeckým pracovníkem. Na moji spolupráci s Alešem Vošahlíkem to ale samozřejmě vliv nemělo, jak už jsem říkal, velice dobře jsme si rozuměli.

S kým jste kromě Vošahlíka nejvíce spolupracoval?

SÚPPOP vypadal tehdy jinak, mladí lidé tam moc nebyli, spíš zkušenější kádry. Důležité bylo oddělení, kde byl doktor Wagner, ale ten byl zároveň vedoucí celé sekce památkové péče – tehdy byla pod ústavem i ochrana přírody. Pak tam byl samozřejmě také Jaroslav Svatoň, který nedávno zemřel. Původně byl straník, ale po roce 1968, kdy se hodně angažoval, byl ze strany vyškrtnut – mohl v práci pokračovat, ale bez šance na výraznější kariérní postup. Z tehdy mladé generace tam byli ještě Josef Štulc a Pavel Jerie, oba později ředitelé ústavu.

Dostal jste se také do kontaktu s ředitelem, Vladimírem Novotným?

Samozřejmě, to byla nesmírně pozoruhodná osobnost. Byl dlouhá léta ředitelem Národní galerie, kde ale padl, protože jeden z jeho podřízených kšeftoval s rytinami z galerijních sbírek. Když se na to přišlo, soudili i Novotného jako ředitele, takže musel víceméně do konce života splácet uloženou pokutu. Do SÚPPOP přišel jako řadový pracovník, ale velmi brzy se stal ředitelem. Byl to velice inteligentní člo-

Obr. 6a, b. V minulém režimu se mnohdy nedařilo zastavit ani záměry, které bychom dnes považovali za jednoznačně nepřijatelné – například demolici barokního domu se středověkým jádrem v centru památkové rezervace Kolína. V 70. letech ho nahradila novostavba, která působí mimořádně rušivě dodnes. Foto: Karel Kibic.

věk, žádný soudruh, oslovovali jsme ho samozřejmě „pane řediteli“. Stranické kádry na ústavu ho naopak nemohly vystát.

Novotný byl většinu kariéry historik umění soustředěný na muzejní a galerijní praxi. Jaký byl památkář?

Jako památkář měl samozřejmě limity. Některé památky zbytečně pouštěl, ale ne ve zlém – on prostě neměl myšlení památkáře, ale kunsthistorika, tedy specialisty na výtvarné umění obecně. Památky pro něj byly starobylé stavby, nebo špičková architektura. Ale třeba měšťanský dům, to pro něj byla památka druhořadá. S tím jsem samozřejmě se svým zaměřením na nerezervační města měl problémy, tak jsem na Novotného musel občas trochu obezřetně.

Dám příklad Bruntálu: měli jsme posuzovat návrh zdejšího územního plánu. Podle toho návrhu se ze 366 domů v centru mělo 306 zbourat. Samozřejmě jsem se postavil proti tomu, bylo to dobře zachované město, navíc jedno z nejstarších na severní Moravě. Jak ale přesvědčit ředitele? Využil jsem k tomu svůj velký koníček – fotografování. Měl jsem deskový aparát 13 × 18 cm Magnola a byl zvyklý si dělat na cestách pěknou dokumentaci. Takže jsem sjel do Bruntálu a nafotil náměstí, kde chtěli celou frontu zbořit a postavit tam obchodák, a dal jsem si dost záležet, aby mi to vyšlo pěkně. Ukázal jsem pak fotky Novotnému a on zareagoval: „A proč to chtějí bourat, vždyť je to pěkný!“ A už to bylo dobré.

Obr. 7. *Osud historického centra Berouna patří mezi významná památková mementa dokumentující přístup socialistické diktatury k architektonickému dědictví. Před demolicemi a panelovou výstavbou se ho podařilo uchránit jen částečně. Foto: Karel Kibic.*

A jak se projevovaly ty Novotného limity?

Prostě občas nerozpoznal hodnotu, hlavně když ta stavba nevypadala dobře. Pamatuji si na případ nádherného barokního domu v Kolíně na náměstí s gotickým jádrem a portálem z doby zdejšího působení Petra Parléře. Ten dům byl hodně sešlý a přišla žádost o upuštění od jeho ochrany. A Novotný tím pádem viděl ruinu, za kterou už nemá cenu bojovat. Nevěděl, že opravit štukovou výzdobu průčelí je maličkost a že klíčovou hodnotu má to zachované gotické jádro. Takže se demolice pustila a dnes tam stojí ten strašlivý panelák, ačkoliv je Kolín městská památková rezervace.

Možná větší limit ale bylo, že se po zkušenosti z Národní galerie cítil ohrožený na místě ředitele. A když něco strana chtěla opravdu hodně, tak proti tomu nešel. Zásadní případ byl Beroun, nešťastná věc. Zbořil se kus centra, celá Havlíčkova ulice, a architekt Vratislav Růžička jakožto šéf krajského projektového ústavu sem navrhoval postavit věžáky. Bylo o tom velké jednání – za SÚPPOP jsme tam byli já, Novotný, pak Oldřich Rada ze středočeského střediska a jako externí odborník profesor Koula. Při jednáních jsme neměli moc silnou pozici, i proto, že Růžička byl velký straník – vyčetl nám, že v Berouně blokuje výstavbu. Na závěr toho jednání se na mě Novotný podíval a přísně se ptal: „Kdo tady nechce ty věžáky?“ A bylo to. On když se cítil ohrožený ve své pozici, tak se za svého člověka nepostavil. Tehdy s tím Berounem mi to ale prošlo, Novotný přeci jen uznával, že jsem proti z odborných důvodů.

Ocitali jste se často takto ve sporu?

Jak se to vezme. Já jsem svým zaměřením šel proti Novotného intuici: pro něj měšťanské domy byly druhořadé památky a já je chápal jako zásadní součást historické struktury a taky jsem spolu s dalšími chystal plány na to, jak tyto celky plošně chránit. V tom mi ale nebránil a naše úsilí o kategorizaci měst a prosazení jejich plošné ochrany podporoval. Celkově mě myslím docela uznával. Pravidelně mi třeba přidával na platu. A taky jsem se díky němu hodně dostal ven. On jako starší pán nerad cestoval, a když nechtěl nebo nemusel, posílal na cesty mě. Takže jsem se takhle dostal třeba na pět neděl do Nizozemska, nebo dokonce do Indie. Šlo o nějakou akci v Dillí, na kterou bylo třeba připravit přednášku o památkové péči v angličtině. Hrozně rádi by tam bývali jeli soudruzi z ministerstva, ale

7

nebyl tam nikdo, kdo by dovedl takovou přednášku připravit. Tak jsem mohl jet já.

K Novotnému je možné mít výhrady, ale já jsem si ho celkově velmi vážil a pro památkovou péči to byla osobnost jednoznačně pozitivní.

Co se týká historických měst, vedla se za vašeho působení v ústavu také debata o budoucnosti Mostu. Účastnil jste se některých jednání?

Z hlediska památkové péče jsem Most přímo na starosti neměl, to byla záležitost docenta Mencla, který zde prováděl výzkum. Udělal tu velký kus práce, včetně rozsáhlé fotodokumentace. O Mostu měla vyjít na základě toho výzkumu monografie v dějinách architektury, ale po Menclově smrti z toho sešlo. O Mostu pak za ústav jednal také doktor Wagner a jiní.

Já jsem k Mostu přistoupil sám jako pracovník zodpovědný za nerezervační města. Hodnoty toho města mi byly jasné, hledal jsem cesty, jak by šlo zachovat historické jádro. Nemohl jsem na to jít ale přes našeho ředitele Novotného, který byl ve funkci teprve krátce a do takového střetu by nešel. Zorganizoval jsem tedy na vlastní zodpovědnost jednání s dotyčnými uhlobarony, abychom se pokusili najít řešení. A jedno se nabízelo. Tehdy byla stále živá myšlenka, že se mostecký kostel nebude přesouvat, ale nechá se stát na uhelném pilíři. Prosazovalo to nejvyšší vedení strany, ta myšlenka se líbila tehdejšímu prezidentu Novotnému, protože by se ušetřilo za transfer. Já jsem se toho chytil a začal jsem vysvětlovat, že by stačilo ten pilíř jen trochu rozšířit o středověké jádro. Argumentoval jsem samozřejmě ekonomicky – když se město nechá stát, nebude třeba stavět národní výbor, poštu, divadlo a další velké stavby, tisíc nových bytových jednotek a tak dále.

Zástupci uhelných dolů nebyli úplně hloupí a hospodářským čísly rozuměli. Řekli mi, ať to sepišu, a na dalších schůzkách bylo jasné, že bychom mohli dojít ke shodě – dali by se přesvědčit, uhlí přímo pod městem za ty náklady nestojí.

Na čem tedy dohoda ztroskotala?

Na politice, jako vždy. Přišla sovětská vojska, nastoupilo normalizační vedení a dohoda už najednou nebyla možná. Veškeré pokusy o záchranu města nová garnitura smetla. Což mě ale jen utvrdilo v názoru, že je pro ochranu měst třeba připravit nějaké systémovější principy.

Z toho se nakonec stala hlavní náplň vaší práce v ústavu.

Ano, spolupracovali jsme na tom pochopitelně především s Alešem Vošahlíkem, ale měli jsme další podporu, a to i od ředitele Novotného. Byl to samozřejmě úkol velmi náročný. Především je u nás městská síť velmi hustá, na nevelkém území máme zhruba tisíc historických měst a městeček. Z toho vyplýval první úkol – zpracování jejich evidence. Dále jsou naše města velmi různorodá – velká, střední i malá, královská a poddanská, postupně rostlá nebo založená, opevněná či bez hradeb, vznikla v různých časových obdobích s odlišným zasazením v krajině a rozdílnými panoramatickými hodnotami, přitom různě dochovaná. Takže bylo nutné také zpracovat jejich typologii a kategorizaci.

Jak jste postupovali?

V prvé řadě bylo třeba si říct, co jako města chápeme. Rozhodli jsme se, že jde o všechny obce, které v minulosti získaly městská práva. Vynechali

8a

8b

jsme tedy městyse, zahrnuli jsme ale i města bývalá, která o ta svá práva přišla.

Přes uvedenou rozmanitost jsem pro hodnocení všech měst stanovil jednotná kritéria. Města se vzájemně liší také svým půdorysným rozvrhem, k tomu jsem i pro méně známá města zajistil jejich mapy – při vyhodnocení se ukázalo 6 základních půdorysných typů (typ rostlý, radiální, šachovnicový, návesní a smíšený). K tomu jsme určovali, v jaké době prošlo město nejvýznamnějším rozvojem, a rovněž jsme zkoumali významné a dominantní památky.

Z takto shromážděného materiálu vznikl systém kategorií, z nichž každá od prvořadé památkové hodnoty po de facto nulovou: třeba když město nemělo hradby, tak v kategorii opevnění mělo nejnižší hodnotu. Pro každý okres jsme tak mohli udělat tabulky měst, ze kterých vyplývala jednak celková památková hodnota města, jednak také jeho nejvýznamnější a nejhodnotnější prvky.

Kolik měst si na základě tohoto systému zasloužilo památkovou ochranu?

Z 920 prozkoumaných měst jsme jich 518 zařadili do 1. až 3. kategorie, jinými slovy shledali jsme u nich hodnoty vhodné pro památkovou ochranu.

Jak se to ale dařilo prosadit do praxe? Pět set památkových zón přeci jen nemáme dodnes.

Kupodivu v praxi posuny možné byly. V roce 1973 přijala vláda usnesení č. 25/1973, o koncepci státní památkové péče a kategorizaci kulturních památek. To usnesení mělo směřovat k tomu, že se bude financovat obnova jen památek vyšší kategorie. Kvůli tomu jsem zpracoval a také publikoval² zmíněnou Kategorizaci s návrhem památkové ochrany. Z počátku jsem zvažoval zařadit i další města navržená k památkové ochraně jako městské památkové rezervace, brzy se ukázaly jejich odlišnosti – to jsem řešil rovněž publikovaným³ návrhem druhé formy památkové ochrany „chráněné historické město“, poz-

Obr. 8a, b. Díky úsilí, které bylo v 70. letech vynaloženo na zřízení ochrany nerezervačních měst, se podařilo zachránit řadu historických obcí ohrožených demolicemi. Příkladem je malebné městečko Úterý s dochovaným barokním jádrem a dominantou kostela od Kryštofa Dientzenhofera. Foto: Karel Kibic.

ději přejmenovaným na „městská památková zóna“.

Předpokládalo se, že obě formy, rezervace i zóna, budou uvedeny do připravované novely památkového zákona. V roce 1978 byla nicméně jako jisté provizorium přijata vyhláška, podle které se měly územní plány vybraných 120 měst projednávat s orgány památkové péče. Zpracoval ji Pavel Korčák, který mě na základě Kategorizace požádal o sestavení výsledného výběru.

Když byl později přijat zákon č. 20/1987, o státní památkové péči, obě formy plošné ochrany měst se do něho opravdu dostaly. Městské památkové zóny se ale začaly vyhlášovat až po roce 1989.

V roce 1979 jste přešel na fakultu architektury, získal jste docenturu a stal se pedagogem. Proč jste se rozhodl praktickou památkovou péčí opustit?

Na ústavu se dost změnilo s odchodem Vladimíra Novotného do důchodu v roce 1975. Vliv tam získaly stranické kádry, které si dlouho přály jeho odchod. Hodně sporů jsem měl například s Helenou Hanšovou, která vystupovala vyloženě protipamátkově – povolila například panelovou výstavbu při Smetanově náměstí v Havlíčkově Brodě na místě hradeb, čímž bylo historické jádro města nevratně poškozeno. Nabídku z fakulty architektury jsem dostal shodou okolností, když se celá tahle nešťastná věc projednávala, a proto jsem přilíši neváhal. Pro habilitační práci jsem navíc mohl věnovat svůj dlouholetý výzkum – věnoval jsem ji Rekonstrukci historických měst v ČSR.

Ta práce pak měla pohnutý osud. Poprvé byla publikována roku 1982 v Polsku;⁴ požádal mě o ni prof. Kalinowski, ředitel Ośrodka dokumentacji za bytków ve Varšavě s tím, že takovou už mají z Francie. Považoval jsem ale za vhodné práci uveřejnit také u nás. Obrátil jsem se na Aleše Vošahlíka o zpracování období po roce 1980 a spolu jsme ru-

■ Poznámky

2 Karel Kibic, Kategorizace historických měst v českých zemích, in: *Sborník památkové péče 1945–1970*, Praha 1973. (Pozn. red.)

3 Karel Kibic, K památkové ochraně našich historických měst, *Zprávy památkové péče* XXXIII, 1973, č. 2, s. 83. (Pozn. red.)

4 Karel Kibic, *Ochróna i przebudowa miejskich zespołowych – Czechy*, Varšava 1982. (Pozn. red.)

kopis předali Nakladatelství technické literatury v Praze. Zde byla kniha už v korekturách, ale nakladatelství v roce 1991 zkrachovalo. Po delším rušném vývoji ji až v roce 2011 vydal v důstojné podobě Národní památkový ústav

Nevadilo pro vaše přijetí na fakultu, že jste nebyl ve straně?

Kupodivu ne, ke vstupu mě ani nikdo nenutil. Ale samozřejmě to pozornosti neušlo. Krátce po habilitaci jsem byl pozván do Bartolomějské ulice na pohovor s nějakým důstojníkem StB. Ptali se mě, jestli se studenti nevyjadřují proti režimu. Já jsem se bezelstně podíval a říkal, že s něčím takovým jsem se u nich nesetkal a že je patrné, že si studenti váží možnosti studovat a těší se na budoucí praxi. Rád bych si přečetl záznam z toho jednání. Myslím, že bude formulován zhruba: „Takového blbce jsme tu ještě neměli.“

Památková péče vám nechyběla?

Ale já jsem ji nikdy neopustil. S praxí jsem zůstal v kontaktu skrze různé komise a rady. V letech 1996–2011 jsem byl například předsedou Rady ministra kultury pro výzkum, tj. komise pro hodnocení výzkumu v oboru památkové péče. Dosud jsem členem komise hodnotící návrhy památkové ochrany nových objektů. Od roku 1967 jsem byl padesát let členem redakční rady *Zpráv památkové péče*, kam jsem napsal mnoho příspěvků.

Památkové péči jsem se ale věnoval hlavně jako pedagog. Učil jsem v první řadě dějiny architektury – starověk, středověk a také renesanci a baroko, ke kterým jsem potom napsal skripta. Ale učil jsem v letech 1979–1980 také rekonstrukční projekt. Spousta vašich kolegů, skvělých památkářů, mi tak říkají prošla rukama. Vedle toho jsem samozřejmě také pracoval na výzkumu – především našich radnic. První kniha o nich je v trojjazyčné verzi, ve třetí knize jsem publikoval 86 zaměřených radnic s půdorysy uvedenými do původního stavu.

Skoro to zní, jako byste byl těm, kteří vás z ústavu vypudili, vděčný...

Víte, člověk zažije ve svém životě některé neřevnosti. Odvodil jsem si z nich závěr: dojde-li k nespravedlnosti, nesmíš se proto trápit, naopak usiluj, abys byl příště dobrý a třeba i lepší. Vyvaruj se nenávisti, která zkracuje život. Přej a bude ti přáno, to byla moje zásada.

Jakub BACHTÍK; Vít JESENSKÝ

Rozhovor vznikl v rámci výzkumného cíle Dějiny památkové péče v českých zemích, financovaného z institucionální podpory Ministerstva kultury na dlouhodobý koncepční rozvoj (DKRVO).

Kohoutí útok. Kopie obrazu Paula de Vos ze sběrný Fondu národní obnovy v Půjčovně ulici v Praze II

Rok 1945 nebyl pouze rokem ukončení 2. světové války. Byl to i rok, kdy Československá republika převzala rozsáhlé kulturně-historické a umělecké dědictví, stovky památkově hodnotných budov, především hrady a zámky a jejich historický mobiliář, které byly na základě prezidentských dekretů konfiskovány Němcům, Maďarům, zrádcům a kolaborantům. Dekretem prezidenta republiky č. 5/1945 ze dne 19. května 1945¹ byl majetek osob německé a maďarské národnosti postaven pod národní správu. Vlastní převzetí jejich majetku do vlastnictví státu umožnily dekret č. 12/1945 ze dne 21. června 1945² a dekret č. 108/1945 ze dne 25. října 1945.³ Na základě dekretu č. 12/1945 přešlo do vlastnictví československého státu 496 hradů a zámků i se svým vnitřním vybavením, protože prakticky ve všech případech souvisely s lesní či zemědělskou půdou. Veškerý takto získaný majetek přešel do správy Národního pozemkového fondu (NPF) při ministerstvu zemědělství. NPF spravoval konfiskovaný státní majetek až do jeho odevzdání novým přídělčům. Objekty z vlastnictví německých a maďarských obyvatel, které nesouvisely s většími zemědělskými pozemky, byly konfiskovány na základě dekretu č. 108/1945. Tento dekret se vztahoval přibližně na jeden milion bytů v činžovních domech, vilách a selských usedlostech a prakticky na veškeré jejich vnitřní zařízení, dále na provozovny, dílny, ateliéry a průmyslové podniky. Přibližně 10 % těchto bytů bylo luxusně zařízeno. Nacházela se v nich originální umělecká díla, kvalitní výrobky uměleckého řemesla a rozsáhlejší knihovny. Správou a rozdělením tohoto zkonfiskovaného majetku byl pověřen Fond národní obnovy (dále jen FNO) zřízený při Osídlovacím úřadu. Na přelomu roků 1946 a 1947 zahájil FNO zajišťování, sepisování a roztřídování konfiskovaného bytového zařízení. Veškeré předměty byly rozděleny do dvou skupin, na ty, které byly určeny k prodeji, a na ty, jejichž prodej nebyl možný. Do této skupiny náležely také „umělecké předměty všeho druhu (obrazy, plastiky, cenná keramika, vzácný porcelán, vzácné broušené sklo, starožitnosti atd.)“. Předměty, jež byly vyřazeny z prodeje, byly zpravidla převezeny do sběren FNO.⁴

Sběrný FNO byly zakládány na území celé republiky, především však v pohraničních oblastech, v bývalých Sudetech, v nichž docházelo k nejmasovějšímu odsunu německého obyvatelstva. V Teplicích byla sběrna FNO zřízena v roce 1946. V říjnu tohoto roku bylo v okrese evidováno 21 000 případů konfiskace a dalších 10 000 se očekávalo. Pro uskladnění konfiskátů sloužily nejrůznější budovy nejen

v Teplicích, a to včetně teplického zámku patřícího do konce 2. světové války rodině Clary-Aldringenů, ale i v okolních obcích.⁵ Na čtrnáct sběren a skladů existovalo v Ústí nad Labem, včetně zámku v Ústí nad Labem – Trmčicích.⁶ V západních Čechách jsou sběrný FNO doloženy mimo jiné také v Tachově a v Plzni.

V tachovské sběrně FNO bylo evidováno sedm portrétů ze 17. a 18. století⁷ a na rubu byly značeny papírovými štítky s textem „Osídlovací úřad, Fond národní obnovy Tachov“. Později byly přesunuty do sběrný FNO v Plzni. O tom informují další doplněné štítky s textem „Fond národní obnovy Plzeň“. V dokumentu ze dne 21. 12. 1949 *Obrazy ze skladiště FNO v Krči, vybrané NKK a prohlášené za národní kulturní majetek podle zákona ze dne 16. 5. 1946 § 147 a předané dne 21. 12. 1949*⁸ byly již tyto portréty evidovány ve sběrně FNO v Praze-Krči.⁹

■ Poznámky

1 Dekret č. 5/1945 Sb. Dekret prezidenta republiky o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů.

2 Dekret č. 12/1945 Sb. Dekret prezidenta republiky o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa.

3 Dekret č. 108/1945 Sb. Dekret prezidenta republiky o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondu národní obnovy.

4 Kristina Uhlíková, *Národní kulturní komise 1947–1951*, Praha 2004, s. 20–29.

5 Kristina Uhlíková (ed.), *Šlechtická sídla ve stínu prezidentských dekretů*, Praha 2017, s. 75–77.

6 Hana Jůrková, *Alfréd Píffl a jeho působení na Ústecku* (bakalářská práce), katedra historie PF UJEP, Ústí nad Labem 1999, s. 28–38.

7 Jsou to následující portréty: H000238 (jezdec na koni), H000251 (anonymní starší šlechtična), H000251 (anonymní mladší šlechtična), H000253 (anonymní šlechtic), H000255 (císař Ferdinand III.), H004645 (císař Leopold I.) a H005486 (císařovna Marie Leopoldina Tyrolská, manželka Ferdinanda III.).

8 Národní archiv (dále jen NA), fond Státní památková správa (dále jen SPS), dodatky. Karton 65, složka Hořovice, Svozy. Obrazy jsou uvedeny pod č. 173, 192–193, 198–200. Viz také M. Bílkovský – F. Štverák, Státní památková správa Praha, dodatky, (1945) 1953–1958 (1964), Inventář. Inventáře a katalogy fondů Státního ústředního archivu v Praze, Praha 1990, ev. č. 1290.

9 V *Základní evidenci mobiliárních fondů SZ Hořovice* je soubor předmětů převzatých z tohoto skladu označován pouze jako *Svoz Hořovice – Krč*. Povědomí o tom, že se v Krči nacházelo skladiště FNO, se tak zcela vytratilo.